

Läroplan för gymnasieskolan

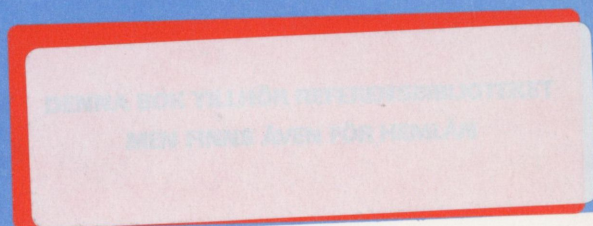
Lgy⁷⁰

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK ✓

100172 4693

Tvåårig musiklinje

II Supplement 94

SKOLÖVERSTYRELSEN 1983

I föreliggande supplement återges den timplan för den tvååriga musiklinjen som fastställts av regeringen 1980-07-10 samt kursplanerna för musikämnena på linjen, fastställda av regeringen 1983-08-11. Supplementet innehåller också de av SÖ fastställda kommentarerna för samma ämnen. Beträffande kursplanerna och kommentarerna till de allmänna ämnena hänvisas till gällande läroplanssupplement.

Läroplan
503a

TEK·GÖTEBORGS·UNIVERSITETS

Pedagogiska biblioteket

Supplement 94

Läroplan för gymnasieskolan

SKOLOVERSTYRELSEN

Liber Utbildningsförlaget Stockholm

Supplement 94

Fastställt 1983-09-16

Dnr 5040-83:2007

Tvåårig musiklinje

Liber Utbildningsförlaget
162 89 STOCKHOLM

Separata exemplar kan beställas genom
Liber distribution
Order Utbildning
162 89 STOCKHOLM

FÖRORD

Läroplanen för gymnasieskolan (Lgy 70) består av en allmän del (del I), som är gemensam för samtliga studievägar, samt av supplement (del II) för skilda studievägar och ämnen.

Den allmänna delen (del I) innehåller av Kungl Maj:t fastställda mål och riktlinjer, timplaner och kursplaner (mål och huvudmoment i enskilda ämnen) samt av SÖ utfärdade allmänna anvisningar för gymnasieskolans verksamhet.

Supplementdelen (del II) återger timplaner och kursplaner (mål och huvudmoment), fogar till dessa i förekommande fall delmoment och årskursfördelningar samt ger allmänna riktlinjer för undervisningens bedrivande i de olika ämnena.

I föreliggande supplement återges den timplan för den tvååriga musiklinjen som fastställts av regeringen 1980-07-10 samt kursplanerna för musikämnena på linjen, fastställda av regeringen 1983-08-11. Supplementet innehåller också de av SÖ fastställda kommentarerna för samma ämnen. Beträffande kursplanerna och kommentarerna till de allmänna ämnena hänvisas till gällande läroplanssupplement.

Med tanke på den fortlöpande läroplansöversynen är det angeläget att erfarenheter av läroplanens tillämpning som görs på skolorna delges SÖ.

Stockholm i september 1983

Skolöverstyrelsen

© 1983 Skolöverstyrelsen och
Liber Utbildningsförlaget

ISBN 91-40-71090-4 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Liber Tryck Stockholm 1983 300566

INNEHÅLL

Timplan 6

Kursplaner 8

Kommentarer 11

Allmänt 11

Musikhistorisk orientering 13

Allmän musicklära 16

Rörelse 20

Sång, stråkinstrument, träblåsinstrument,
bleckblåsinstrument, klaverinstrument,
knäppinstrument, slagverksinstrument 22

Körsång 24

Ensemble 25

Fritt valt musikarbete 27

Timmar till förfogande 28

TIMPLAN

Ämne	Antal veckotimmar i årskurs	
	1	2
Svenska	4	3
Engelska 1)	3	3
Historia	3	2
Samhällskunskap	3	3
Matematik	3	3
Musikhistorisk orientering	2 2)	2 2)
Allmän musicklära	2 3)	2 3)
Rörelse	2 4)	2 4)
Sång		
Stråkinstrument		
Träblåsinstrument		
Bleckblåsinstrument	3 5)	4 6)
Klaverinstrument		
Knäppinstrument		
Slagverksinstrument		
Körsång	1 7)	1
Ensemble	2 8)	3 9)
Fritt valt musikarbete	1 10)	1 10)
Idrott	1	1
Tillvalsämne 11)	3	3
Timme till förfogande	1	1
Summa	34	34

- 1) Allmän eller särskild kurs
- 2) Högst två lärarveckotimmar för varje påbörjat tiotal elever får disponeras.
- 3) Högst två lärarveckotimmar för varje påbörjat tretal elever får disponeras.
- 4) Högst två lärarveckotimmar för varje påbörjat femtontal elever får disponeras.
- 5) Val mellan nedanstående alternativ
 - a Sång 2 vtr tillsammans med annan elev
Instr 1 vte "-
 - b Sång 1 vte tillsammans med annan elev
Instr 2 vtr "-
 - c Instr I 2 vtr tillsammans med annan elev
Instr II 1 vte "-

- 6) Val mellan nedanstående alternativ
a	Sång	2 vtr	tillsammans med annan elev
	Instr	2 vtr	"-
b	Sång	2 vtr	tillsammans med annan elev
	Instr I	1 vte	"-
	Instr II	1 vte	"-
c	Sång	1 vte	tillsammans med annan elev
	Instr I	2 vtr	"-
	Instr II	1 vte	"-
d	Instr I	2 vtr	tillsammans med annan elev
	Instr II	2 vtr	"-
e	Instr I	2 vtr	tillsammans med annan elev
	Instr II	1 vte	"-
	Instr III	1 vte	"-
- 7) Högst en veckotimme för varje påbörjat femtontal elever får disponeras.
- 8) Högst två lärarveckotimmar för varje påbörjat femtal elever får disponeras för instrumental och vokal ensemble.
- 9) Högst tre lärarveckotimmar för varje påbörjat femtal elever får disponeras för instrumental och vokal ensemble.
- 10) Högst en veckotimme för varje påbörjat fyrantal elever får disponeras.
- 11) Tillvalsämnen är i båda årskurserna B-språk (allmän eller särskild kurs), C-språk, musik, estetisk specialisering, bild, estetisk specialisering, slöjd eller dramatik samt dessutom i årskurs 1 psykologi och i årskurs 2 konsumentkunskap och religionskunskap. Undervisningen i religionskunskap omfattar två veckotimmar och i övriga ämnen tre veckotimmar. Vid undervisningen i slöjd får klass eller grupp delas om elevantalet är lägst 17.

Elev skall i varje årskurs välja tillvalsämne. Elev som för årskurs 2 väljer ett sådant annat tillvalsämne än det han läst i årskurs 1 som omfattar en tvåårig lärokurs skall genom prövning visa att han har erforderliga förkunskaper. I fråga om sådan prövning äger bestämmelserna om inträdesprövning motsvarande tillämpning.

KURSPLANER

MUSIKHISTORISK ORIENTERING

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i musikhistorisk orientering skaffa sig översiktliga kunskaper om musik från skilda miljöer och tider,
 skaffa sig kunskaper om musikens roll i samhället genom tiderna,
 träna sig att analysera musik samt
 utveckla sin förmåga att uppleva musik.

HUVUDMOMENT

Huvudepokerna i västerländsk musikhistoria.
 Musiken i någon eller några utomeuropeiska kulturkretsar.
 Musikens roll i samhället förr och nu.
 Form- och stilstudium.

ALLMÄN MUSIKLÄRA

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i allmän musikleära
 träna sig att uppfatta och notera melodi, rytm och harmoni,
 träna sig att vokalt och instrumentalt tolka en notbild,
 träna sig att gehörsmässigt, vokalt och instrumentalt återge musik, samt
 träna sig att improvisera utifrån givna förutsättningar.

HUVUDMOMENT

Musikens grundelement.
 Notkunskap.
 Gehörsträning.
 Improvisation.
 Transponering.
 Enkel arrangering.

RÖRELSE

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i rörelse

öka sin rörelseförmåga i syfte att förverkliga musikaliska intentioner samt förstärka musikupplevelsen och formmedvetandet,

pröva olika bundna rörelseformer (dans) till musik,

träna sig att omsätta musik i rörelse samt

träna sig att genom rörelse gestalta ett musikdramatiskt skeende.

HUVUDMOMENT

Kontakt- och avspänningsövningar.

Rörelseträning.

Dans.

Improvisation.

Musikdramatiska gestaltungsövningar.

SÅNG, STRÅKINSTRUMENT, TRÄBLÅSINSTRUMENT, BLECKBLÅSINSTRUMENT,
KLAVERINSTRUMENT, KNÄPPINSTRUMENT, SLAGVERKSINSTRUMENT

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i sång/instrument

öka sina vokala/instrumentala färdigheter och sin gestaltungs-
förmåga,

öka sin kännedom om musik inom olika repertoarområden,

utveckla en god instuderingsteknik,

träna prima vista-sång/-spel,

utveckla sin förmåga att improvisera samt

träna sig att framträda för åhörare.

HUVUDMOMENT

Sång-/instrumentaltekniska övningar.

Instudering av repertoar från skilda repertoarområden.

Prima vista-sång/-spel.

Improvisation.

Sammusicerande.

Instrumentets funktion och vård.

Arbetsmiljö- och säkerhetsfrågor samt ergonomiska förhållanden.

KÖRSÅNG

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i körsång utveckla sina vokala färdigheter, träna sig att delta i olika former av körsång samt öka sin kännedom om körmusik från skilda repertoarområden.

HUVUDMOMENT

Unison och flerstämmig sång från skilda repertoarområden med och utan instrument.

Tonbildnings- och gehörsövningar.

Röstvård.

ENSEMBLE

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i ensemble utveckla sina instrumentala och/eller vokala färdigheter i olika ensembleformer, utveckla sin förmåga till samarbete med andra i olika ensembleformer, träna prima vista-sång/-spel i ensemble, träna improvisation i grupp samt öka sin kännedom en ensemblemusik från skilda repertoarområden.

HUVUDMOMENT

Ensemblesång/-spel.

Prima vista-sång/-spel.

Improvisation.

Instudering av repertoar från skilda repertoarområden.

FRITT VALT MUSIKARBETE

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i fritt valt musikarbete beredas möjlighet att genom fördjupade studier utveckla ett eller flera speciella musikintressen.

KOMMENTARER

ALLMÄNT

Målet för den tvååriga musiklinjen är enligt statsmakternas beslut att tillfredsställa elevernas önskemål om en yrkesmässigt betonad musikalisk utbildning med möjlighet till intressestyrda, specialiserade studier i musik, samtidigt som linjen skall kunna utgöra grund för fortsatta studier inom eller utom den musikaliska sektorn. (Prop 1970:25 s 99, Rskr 1970:274.)

Till följd av musiklinjens flerfaldiga mål innehåller timplanen både allmänna ämnen och musikämnen som är specifika för linjen. För många elever kan det vara svårt att fördela studietid och intresse mellan de båda ämnesgrupperna. Därför bör samtliga lärare som undervisar på linjen träffas under regelbundet återkommande konferenser och studiedagar. Bland annat kan då planeringsfrågor tas upp i syfte att skapa förutsättningar för en god arbetssituation för eleverna.

Särskild hänsyn bör tas till de olika problem som kan tänkas vara förknippade med de musikstuderandes speciella studiemiljö. Frågor som berör den enskilda träningen, arbetsställningar, hörselorganens känslighet, rumsakustik och handhavande av viss apparatur m m bör noga observeras.

Orientering om de möjligheter som finns till vidare studier och arbete inom musikområdet bör ges i anslutning till lämpliga undervisningsmoment.

För att främja en allsidig musikutveckling hos eleverna är det viktigt att eget skapande och gehörsmusicerande intar en central plats samt att man hämtar musik från olika repertoarområden. OMUS' (Organisationskommittén för högre musikutbildning) systematisering av musiken i repertoarområden kan nu sägas ha blivit allmänt accepterad. Utredningen stannade för följande indelning:

- . Europeisk musik före 1750 (även nordisk musik). Här ryms framför allt repertoar från medeltid, renässans och barock.
- . Europeisk musik 1750 - 1900 (även nordisk musik).
- . Konstmusik efter 1900.
- . Afro-amerikansk tradition. Hit hör t ex alla former av jazz och popmusik.
- . Nordisk folkmusik i vid mening, särskilt svensk musiktradition. Här avses inte bara spelmannsmusik, vistradition etc utan även folkrörelsernas musik och nutida populärmusik.
- . Övriga etniska gruppers folk- och konstmusik.

Målen för svensk kulturpolitik, antagna av riksdagen 1974 (Prop 1974:28, Rskr 1974:248), skall vara vägledande för kulturinsatser på bl a musikområdet. De kan därför behöva aktualiseras t ex i diskussioner om olika repertoarområdets berättiganden. Målen kan sammanfattas på följande sätt:

Kulturpolitiken skall

- . medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att denna frihet skall kunna utnyttjas,
- . ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och främja kontakt mellan människor,
- . motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet,
- . främja en decentralisering av verksamhet och beslutsfunktioner inom kulturområdet,
- . i ökad utsträckning utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenhet och behov,
- . möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse,
- . garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs samt
- . främja ett utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna.

För ämnena SVENSKA, ENGELSKA, HISTORIA, SAMHÄLLSKUNSKAP, MATEMATIK, IDROTT och TILLVALSÄMNE gäller kommentarer för motsvarande ämnen på tvåårig social linje i gymnasieskolan.

MUSIKHISTORISK ORIENTERING

Förslag till innehåll

gregoriansk musik
 medeltidens musik
 renässansens musik
 barockens musik
 wienklassicismen
 romantiken
 impressionismen
 nationalromantiken
 musikaliska strömningar i Europa under 1900-talet
 folkmusiken
 jazzens historia
 pop, rock m m
 instrumenten och deras utveckling
 musiken i någon eller några utomeuropeiska kulturkretsar

Allmänt

Under de två studieåren på musiklinjen skall eleverna skaffa sig översiktliga kunskaper i musikhistoria. Dessa kunskaper kan bl a ses som en hjälp för eleverna i det egna musicerandet.

Eleverna har inledningsvis varierande kunskaper om musikhistorien och och varierande attityder till ämnet. Hur man startar med ämnet är därför av största vikt. Musikens funktion idag eller under stenåldern kan vara en utgångspunkt. Folkmusik i vårt land och musik i någon utomeuropeisk kulturkrets är exempel på andra områden som kan bli startpunkter för musikhistorisk orientering.

I de här nämnda fallen kommer musikens roll i samhället in på ett naturligt sätt. Denna aspekt skall finnas även fortsättningsvis som en röd tråd under studiet av musikhistorien.

Aktivt lyssnande, sång och spel utgör väsentliga delar av undervisningen. De musikexempel på vilka undervisningen bygger kan naturligtvis hämtas från fonogram. Det är emellertid viktigt att också levande musik får höras. Musiklinjens unika resurser måste här få komma till användning. Musikhistoriegruppen kan självfallet både sjunga och spela för att illustrera och demonstrera. Dessutom kan andra inom skolan verkande ensembler och instrumentalister emellanåt gästa gruppen. Det kan vara inspirerande för eleverna att få lyssna på spel och sång - solistiskt eller i grupp - även av sina lärare.

För somliga elever är musikhistoria i det närmaste obekant då de börjar musiklinjen. Det kan då vara svårt att genast få till stånd en planering där eleverna får inflytande. I sådana fall kan en av läraren föreslagen planering följas i ett inledningsskede. Därefter har eleverna bättre förutsättningar att öva inflytande över undervisningen. De bör nämligen genom de inledande studierna ha fått en överblick över musikhistorien, så att de kan anlägga synpunkter på vilka epoker som skall bli föremål för närmare studium. Även olika arbetsformer bör då övervägas.

Huvudepokerna i västerländsk musikhistoria

Eleverna behöver snabbt få en musikhistorisk referensram som stöd för tolkning av musikaliska verk. Med hänsyn härtill finns det skäl att lägga upp undervisningen så, att eleverna redan innan de avslutat årskurs 1 fått del av den västerländska musikhistoriens kronologi i stora drag. Därefter kan olika epoker tas upp till noggrannare studium. Det är viktigt att planeringen är sådan att även vår egen tids musik kommer med i den första översikten.

Musiken i någon eller några utomeuropeiska kulturkretsar

Studiet av utomeuropeiska kulturkretsar kan riskera att flyta ut och ta orimlig tid i anspråk, om man inte bestämmer sig för att välja arbetsområde ur någon bestämd aspekt.

Det kanske t ex kan vara intressant att studera hur musiken hos afrikanska stammar ingår som en viktig del i det dagliga livet både som underhållning och vid ceremonier och riter.

Det kan vidare anses vara angeläget att närmare studera religionens inverkan på musiken i ett land inom islams sfär.

Det finns jazz- och popgrupper som hämtat inspiration ur indisk musik. Detta kan exempelvis bli signalen till studium av viss indisk musik.

Frågan om det finns skillnader mellan kvinnors och mäns musik i Turkiet t ex kan ställas och ge upphov till ett studium av turkisk musik.

Att på detta sätt välja en viss aspekt bidrar till att begränsa ämnet och göra det mer hanterligt.

För att belysa musik från utomeuropeiska kulturkretsar bör man tillvarata den resurs som olika invandrargrupper kan utgöra. Enskilda och grupper kan inbjudas till skolan, intervjuas och kanske spela och sjunga.

Musikens roll i samhället förr och nu

Mycket av den musik som förekommer i dagens samhälle är av rent underhållande karaktär. Så har det ej alltid varit. Äldre tiders musik hade ofta praktiska och sociala funktioner som är intressanta att studera. För att kunna förstå denna musik måste man äga kunskap om de människor som skapat den. Omvänt kan sägas att musiken speglar de sociala och kulturella förhållandena i det samhälle där den uppstått.

Det är viktigt att eleverna inte påtvingas en värdeskala med fixerade normer utan stimuleras till debatt om musikens villkor och olika kvalitetsvärderingar.

Form- och stilstudium

Form- och stilstudium bör förekomma under hela studietiden. Eleverna bör så snart det är möjligt vänja sig vid att föra ett resonemang om form och stil, melodi, rytm, harmonik och klangfärg. Analysen skall leda fram till att musikstycket placeras i stil, epok, århundrade och förhoppningsvis också hos rätt kompositör.

Samverkan

Det är till stöd och hjälp för eleverna om ämnena musik-historisk orientering och historia samverkar. Vid terminens början kan samplanering göras t ex för några utvalda epoker.

Då folkmusiken behandlas, bör eleverna ges möjlighet att också dansa folkdanser. Här bör således musikhistorisk orientering samverka med ämnena rörelse och idrott.

Samverkan med olika musikutövare inom skolan som kan illustrera på önskat sätt bör vara naturlig.

ALLMÄN MUSIKLÄRAFörslag till innehåll

takt, taktarter, notvärden
 klaver, notskrift, tonarter
 treklanger med omvändningar, kadens
 ackordbeteckningar
 intervall
 föredragsbeteckningar
 grafisk notation
 melodiska och rytmiska diktat
 transponering, gehörsmässigt och skriftligt, av enkla
 melodier, av ackompanjemang och av melodier med ackompanjemang
 improvisation, där ett material är givet, t ex en rytm, en
 melodi, en basgång, ackordbeteckningar
 övningar i att leda en grupp
 taktering (dirigering)
 enkla arrangemang för röst/er, för instrument, för röst/er
 och instrument i kombination.

Allmänt

Undervisningen i allmän musikleära bör utmärkas av ett laborativt arbetssätt. Eleverna skall träna sig att lyssna och återge vokalt och instrumentalt men också i notskrift. De skall också träna sig att tolka notbilden instrumentalt och vokalt samt själva skapa utifrån givna förutsättningar.

Det laborativa arbetssättet fordrar bl a tillgång till instrument. I största möjliga utsträckning bör eleverna använda de egna instrumenten.

Alla elever skall kunna använda pianot som stöd och hjälpmedel - även de som inte skall bli pianister. Eleverna bör t ex vänja sig vid att på piano kontrollera vad de skrivit ner. De bör också lära sig spela enkla melodier och ackord - gehörsmässigt och efter noter - på pianot.

De kunskaper eleverna skaffar sig i allmän musikleära är avsedda att omsättas i praktiskt musicerande, vokalt och instrumentalt. Vissa elever har redan förvärvat ett mått av praktiskt kunnande, bl a genom att spela efter de i jazzen och popen vanliga ackordbeteckningarna. Sådana kunskaper bör tas tillvara och tjäna som utgångspunkt för fortsatta studier.

Det kan vara praktiskt att starta undervisningen i allmän musikleära med ett diagnostiskt prov. Genom resultatet av detta får läraren en uppfattning om elevernas kunskaper. Provresultaten kan läggas till grund för gruppindelning samt för lärares och elevs planering av ämnet.

Musikens grundelement

Det kan vara praktiskt att arbeta så, att eleverna snabbt får ett musikaliskt material att bruka gehörmässigt och improvisatoriskt.

Av musikens grundelement - melodi, rytm och harmoni - kan det vara enklast att starta med rytmen. Särskilt gäller detta bland de elever som har ringa kunskaper om musikleära. Läraren kan exempelvis börja med några enkla rytmövningar som eleverna gehörmässigt upprepar. Exempelen översätts till notbild, där till en början enbart notvärdena anges.

Sedan de vanligaste notvärdena behandlats, kommer elementet melodi i förgrunden. Noterna namnges. Sedan tonnamnen inlärts, övergår man till skalor, tonarter samt treklanger och deras omvändningar som för över till ackordläran.

Den vanligaste kadensen T, S, D, T kan inläras direkt vid pianot i de olika tonarterna. De teoretiska analyserna sker samtidigt som eleven vid pianot utför kadensen.

Beteckningar för de olika intervallen förs in allteftersom det finns behov av dem.

Notkunskap

Eleverna skall efterhand tillägna sig de för det egna musicerandet nödvändiga notkunskaperna. Det är viktigt att detta görs i samband med praktisk musikverksamhet som spel, sång, lyssnande eller rörelse.

När eleverna genom sång-/instrumentalstudier, körsång eller ensemblespel kommer i kontakt med äldre musikformer eller modern musik, studeras den notationspraxis som därmed aktualiseras.

Gehörsträning

Gehörsträningen bör starta tidigt och ingå i undervisningen under hela studietiden.

Varje lektionspass kan börja med någon gehörsövning. Eleverna återger t ex förspelade eller försjungna fraser vokalt eller instrumentalt. De kan få i uppgift att avgöra på vilket sätt en uppspelad fras avviker från en given notbild.

Till gehörsträningen hör att skriva melodiska och rytmiska diktat.

Improvisation

Genom att arbeta med improvisationer kan eleverna utveckla förmågan att uttrycka sig musikaliskt.

I de flesta fall utförs improvisationen utifrån givna förutsättningar. Dessa förutsättningar kan bestå i en given rytm, ton- eller harmoniföljd, ostinat bas e d.

Improvisationen utförs gehörsmässigt utan längre betänketid på piano, annat instrument eller med rösten.

Naturligtvis finns det grupper som också klarar ett helt fritt improviserande. I en sådan situation tränas förmågan att lyssna till andra, samtidigt som man uttrycker sig själv. Någon i gruppen kan få uppgiften att leda improvisationen genom att "slå in", "slå av", ange rytmen, påverka utformningen av spelet på olika sätt etc.

Improvisation får inte tolkas ensidigt som "jazzimprovisation". Även om "bluestolvan" brukar kunna utnyttjas på många sätt som grund för improvisation, får den ändå bara ses som ett material bland många. Det är också viktigt att eleverna får klart för sig att improvisation förekommit i växlande omfattning genom musikhistorien. Ett exempel på detta är det krav på improvisationskunnande som under barocken ställdes på exekutörerna.

Transponering

När eleverna behärskar några tonarter finns förutsättningarna för att kunna transponera melodier. Transponering får inte bli ett teoretiskt moment som enbart utförs skriftligt. Eleverna bör även träna sig att från bladet transponera enklare stycken på piano och/eller annat instrument.

Eftersom transponering är något som vanligtvis tar tid att lära sig, måste detta övas under en lång period.

Enkel arrangering

Eleverna bör försöka åstadkomma enkla arrangemang så snart som möjligt. De kan t ex pröva att göra ostinata stämmor, skriva en andrastämma och en basstämma till en melodi samt konstruera en kanon.

De skrivna arrangemangen prövas i den egna gruppen, i kören eller i någon annan ensembleform.

Eleverna har mycket olika kunskaper i musicklära, när de börjar musiklinjen. För de avancerade måste det finnas möjligheter att - t ex i samverkan med ämnet fritt valt musikarbete - fördjupa sig i harmoniläran och därmed också kunna åstadkomma mer komplicerade och konstfärdiga arrangemang.

Arrangering kräver även fördjupade kunskaper om musikinstrumenten med tanke på stämning, tonomfång, spelteknik, funktion i orkester och ensemble m m.

Samverkan

Vad gäller momentet rytm torde det vara naturligt att söka samarbete med ämnet rörelse. Tillsammans kan de båda ämnena ge eleven en allsidig träning i rytmuppfattning. När man kommer in på mer komplicerade rytmiska mönster, t ex byte av taktart, är samarbetet mellan ämnena av största nytta.

Föredragsbeteckningar kommer visserligen in under instrumental-/vokalundervisning, under körsång och under ensemble-spel/-sång. Det kan dock ändå finnas skäl att gå igenom de vanligaste föredragsbeteckningarna i allmän musikleära. Speciellt gäller detta för de elever som saknar tidigare kunskaper i musikleära.

Även i detta fall kan samverkan med ämnet rörelse bli till hjälp för eleverna. I allmän musikleära går man igenom de olika beteckningarna, spelar och sjunger enligt föredragsbeteckningar och lyssnar på inspelad musik som förtydligar vissa beteckningar. I ämnet rörelse kan detta moment tas upp på andra sätt, då rörelsepedagogerna arbetar med hela kroppen. Tillsammans kompletterar de båda ämnena varandra.

Behandlas nutida tonspråk, kommer också den grafiska notationen in. Samverkan med ämnet rörelse kan bidra till att förtydliga musikupplevelsen.

När nutida musik behandlas, bör man söka samverka med såväl ämnet musikhistorisk orientering som ensemble, instrument och körsång.

Samverkan med musikhistorisk orientering är aktuell också för huvudmomentet improvisation. När det gäller t ex barockens musik med dess inslag av improvisation och den improviserade jazzen, bör samverkan kunna vara berikande.

RÖRELSEFörslag till innehåll

kontakt- och trygghetsövningar parvis och i mindre grupper
 elementär anatomi och fysiologi
 rörelse- och avspänningsövningar i syfte att uppöva en
 naturlig rörelseförmåga
 andningsteknik
 reaktions-, koncentrations- och koordinationsövningar
 sinnesövningar
 övningar i att utnyttja kraft, rum och tid till olika
 rörelseformer
 analys av musikstycken och översättning av olika stämmor
 till rörelse
 fritt improviserade rörelser till musik
 musik improviserad till rörelser
 känslor och stämningar gestaltade i musik och rörelse
 folkdanser från olika länder
 stildanser
 sällskapsdanser
 musikdramatiska gestaltningsövningar med ljud, rörelse och
 andra uttrycksmedel.

Kontakt- och avspänningsövningar

Ämnet rörelse kan till en början kännas främmande för en del elever. En försiktig start är därför att rekommendera. Kontaktövningar, andnings- och avspänningsövningar är en naturlig början. I anslutning till dessa övningar bör det pågå en dialog mellan elever och lärare. Eleverna utför övningen/rörelsen, känner efter vilken effekten blir men skall också uppmuntras att beskriva hur den kändes.

Kontaktövningarna avser att skapa öppenhet och förtroende mellan eleverna. Det är därför viktigt att eleverna även får arbeta parvis eller i större grupper.

Under avspänningsövningarna är det lämpligt att diskutera eleven som instrumentalist/sångare. Balansen mellan avspänning och aktivitet betonas.

Rörelseträning

Rörelseträningen bör innehålla övningar och diskussioner kring att sitta, stå och gå rätt. Hållningen behandlas.

Eleverna skall vänja sig vid att känna efter hur musklerna arbetar vid olika rörelser hos kroppen.

Dans

Dansen kan starta med stora ringdanser. Stegen är lätta att lära, när man står i en ring och håller varandra i händerna. Danser från t ex Grekland, Israel och Jugoslavien lämpar sig bra ur denna aspekt.

Improvisation

Improvisation kan utföras under många olika förutsättningar. En viss rytm, en bestämd taktart, ett speciellt rörelsemönster kan tas som utgångspunkt, men också fritt improviserade rörelser till musik bör förekomma.

När gruppdeltagarna blivit bekanta med varandra kan det vara lämpligt att någon elev tar med sig sitt instrument för att med detta skapa en stämning eller ett skeende som kamraterna får gestalta.

Eleverna bör lära sig hantera stavspel och olika trummor, så att dessa kan användas improvisatoriskt i rörelseundervisningen. Man skall heller inte glömma att alla har rösten som ett instrument vid improvisation.

Samverkan

Samverkan med allmän musikleära är naturlig vad gäller t ex rytmövningar och föredragsbeteckningar.

När man i musikhistorisk orientering behandlar folkmusiken, bör samverkan ske med ämnet rörelse.

Finns det intresse för att arbeta med stildanser inom rörelseämnet, bör man även här söka samverkan med musikhistorisk orientering.

Den moderna musiken med grafisk notation kan tas upp parallellt i musikhistorisk orientering och rörelse.

När det gäller att uppöva en god andningsteknik behöver läraren i rörelse samverka med dem som undervisar i sång och körsång för att få en överensstämmelse i metodiken.

Genom avspänningsövningarna blir eleven medveten om sin kropps muskler i vila och i arbete. För att han eller hon skall tillägna sig en god spelställning utan onödiga spänningar kan instrumentalläraren och rörelseläraren behöva samverka.

SÅNG, STRÅKINSTRUMENT, TRÄBLÅSINSTRUMENT, BLECKBLÅS-
INSTRUMENT, KLAVERINSTRUMENT, KNÄPPINSTRUMENT, SLAGVERKS-
INSTRUMENT

Allmänt

När eleverna kommer till gymnasiet musiklinje, möter de i de allra flesta fall en för dem ny lärare i sång/instrument. Detta kan upplevas som besvärligt för dem som förut haft samma lärare i många år. Det kan ta tid att skapa det nödvändiga förtroende mellan lärare och elev som är förutsättningen för en fortsatt gynnsam utveckling tekniskt och musikaliskt. Även om läraren anser att eleven har många fel och ovanor som behöver arbetas bort, bör han eller hon gå försiktigt fram när det gäller att korrigera eleven.

Sång- och instrumentalundervisningen kan bedrivas enskilt eller i växlande gruppstorlekar. Vissa grupplektioner kan läggas upp med målet att ge eleverna en ökad repertoarkännedom, medan andra syftar till att behandla ett område som är av gemensamt intresse för flera elever, t ex stilstudium av en viss epoks musik.

Sång-/instrumentaltekniska övningar

Det är viktigt att elev och lärare gemensamt klargör vilket mål och vilken ambitionsnivå som skall gälla. På så sätt utnyttjas tiden bäst, och eleven får möjlighet till meningsfulla studier.

Speciellt pianister och gitarrister behöver träna upp ett bruksspel. I detta ingår bl a ackompanjemangsspel och spel under vilket man reducerar notbilden och koncentrerar sig på att få med det väsentligaste.

Instudering av repertoar från skilda repertoarområden

Den repertoar som skall studeras in bör noga anpassas till varje elevs behov och kunskapsnivå. Varje instuderat stycke skall bidra till elevens tekniska och musikaliska utveckling. Detta kan ske utan att fullständig felfrihet uppnås. Studierna får inte heller helt koncentreras till notbundet reproducerande utan skall, som framgår av huvudmomenten, omfatta musik ur skilda repertoarområden, vilket kräver varierad instuderingsteknik.

Eleverna behöver träning i att framträda. De kan spela t ex för mindre grupper av kamrater och lärare men också för en större publik.

Eleverna bör uppmuntras att för publiken berätta något om den musik som skall framföras. Här kan samverkan med ämnet svenska ske.

Improvisation

Beträffande improvisation gäller vad som föreslås därom i ämnet allmän musicklära i tillämpliga delar.

Sammusicerande

I huvudmomentet sammusicerande bör eleverna instrueras och få tillfälle att öva för medverkan i ensemble, kör eller orkester. Detta kan ske bl a genom hjälp med instudering av stämmor. Möjligheten till samspel med lärare och kamrater bör tillvaratas.

Arbetsmiljö- och säkerhetsfrågor samt ergonomiska förhållanden

Det är konstaterat att höga ljudnivåer orsakade av musik eller buller kan ge upphov till temporära hörselnedsättningar. Höga ljudnivåer under längre tid kan ge upphov till permanenta hörselskador. Det eventuella sambandet mellan temporära och permanenta hörselnedsättningar (skador) är inte fullt utrett, men det finns skäl att bevaka elevernas studiemiljö med tanke på ljudstyrkan. Särskilt gäller detta ljudstarka instrument som slagverksinstrument, vissa bleckblåsinstrument och sådana som är elektroniskt förstärkta. Genom lämplig akustisk dämpning av lektions- och övningsrum samt återhållsamhet vid bruk av förstärkare kan onödiga påfrestningar på hörselorganen undvikas. I tveksamma fall bör de akustiska förhållandena särskilt studeras.

Vid handhavande av nätansluten apparatur krävs elementära kunskaper om S-märkning, jordning, effektförbrukning m m. Särskild försiktighet måste iakttas vid användning av sådan apparatur i källarlokalerna samt utomhus. Hemmagjorda omvandlingsladdar som möjliggör inkoppling av icke jordade apparater i jordade urtag är förbjudna. Vid behov kan lämplig expert anlitas för denna del av undervisningen. (Jfr vad som framhålls under Timme till förfogande.)

Instrumentalspel förutsätter ofta ovanliga och ansträngande kroppsställningar. Det är nödvändigt att eleverna lär sig behärska dessa och i förekommande fall få hjälp med avslappande och stärkande kroppsövningar för att förebygga skador under studietiden och i en framtida yrkesverksamhet. Instrumentallärare och idrottslärare bör härvid samverka för att från fall till fall diskutera aktuella åtgärder.

Särskild hänsyn skall tas till elever som på grund av någon form av handikapp kräver speciellt tillrättalagd undervisning.

KÖRSÅNGAllmänt

Körsång kan bedrivas i varierande gruppstorlekar. Vanligast är helklass, men ibland kan den behöva delas i mindre grupper eller utökas. Läggs körtimmarna parallellt för flera klasser, kan dessa slås ihop till en stor kör.

Körarbetet stimuleras av att man övar för ett mål, t ex offentlig konsert, en samling i skolan eller ett framträdande i en kyrka.

Unison och flerstämmig sång från skilda repertoarområden med och utan instrument.

Eleverna har mycket olika sångförmåga. Därför är det viktigt att repertoaren anpassas väl till körens möjligheter. Visserligen bör eleverna pröva att sjunga musik från medeltid till nutid, men körledaren måste välja de musikaliska former som passar gruppen.

Även körmedlemmarna kan hjälpa till att välja repertoar. Några kanske skriver arrangemang som passar till gruppen.

I ämnet kan även unison sång förekomma. När man sjunger unisont, kan man samtidigt uppmärksamma röstbehandlingen. Kanon och parallellsång är också lämpliga former för otränade sångare att pröva i början. Diskantsång är en körform som kan låta bra utan att vara alltför krävande.

Unison sång, liksom stämsång, kan kopplas till rörelser, ordnade som i kördans eller improviserade.

Olika instrument kan läggas till sången. De kan t ex stödja en eller flera stämmor men också utgöra en självständig stämma.

Tonbildnings- och gehörsövningar. Röstvård.

Röstvård, tonbildningsövningar och gehörsträning bör till största delen ingå som delar i arbetet med repertoaren. Röstvård omfattar bl a övningar i avspänning, andning, artikulation, resonans och stöd. Till tonbildnings- och gehörsövningar hör andningsteknik, tonansats, rytmövningar, tonträfningsövningar, samklangsövningar och textbehandling.

Samverkan

Repertoaren kan anknytas till vad eleverna studerar i musik-historisk orientering under vissa epoker.

Samverkan bör ske mellan ämnena körsång och sång.

Samverkan med moderna språk kan bli aktuell, då man sjunger repertoar på främmande språk.

ENSEMBLE

Allmänt

Det är viktigt att eleverna får pröva olika repertoarområden men också olika ensembler typer. För att varje elev skall komma i kontakt med olika slags ensembler på ett organiserat sätt, kan man - förutom de vanligast förekommande ensembleformerna - anordna klassens ensemblespel förslagsvis på följande sätt under årskurs 1.

Fyra ensemblelärare, var och en med sin specialitet, tar hand om 7 - 8 elever var. Då kan man få t ex en grupp med kammar-musikalisk inriktning, en som sysslar med jazz och pop, en som arbetar med improvisation - instrumentalt och vokalt - och en grupp som enbart sysselsätter sig med vokal musik. Det två ensemblelektionerna under årskurs 1 kan läggas i följd, för att man skall nå ett gott resultat.

Efter det antal ensembles tillfällen lärare och elever kommit överens om byter eleverna grupper. Efter tre byten skall alla elever ha ingått i de olika ensemblegrupperna. Det kan vara stimulerande att avsluta en omgång med att eleverna spelar upp för varandra eller för andra klasser.

Fördelarna med ett sådant system är bl a att ensemblespel kan starta genast vid terminens början. Vissa instrumentalister, t ex pianisterna, som ibland är svåra att få med i ensembler får i denna organisation möjlighet att pröva även andra instrument. Samtliga elever kan också få pröva såväl instrumentalt som vokalt improviserande.

Svårigheterna ligger bl a på arrangemangsidan. Man kan inte vänta sig att finna färdiga arrangemang till ensemblegrupper som ställs samman på det här skisserade sättet. Ensemblelärarna måste alltså vara beredda att själva göra arrangemang avpassade till sina grupper.

Under årskurs 2 vill sannolikt eleverna specialisera sig och stanna i en eller två ensembler under hela året. Har det här skisserade systemet använts under årskurs 1, möter det inga hinder att låta eleverna fritt organisera sig i ensembler under årskurs 2.

En annan modell är följande. Tre lärare disponerar 15 elever under två veckotimmar och grupperar eleverna efter behov och önskemål. Under årskurs 2, då eleverna har tre ensembles timmar kan eleverna själva välja inriktning under sin tredje ensemblelektion utifrån några givna alternativ.

Har man valt andra modeller måste man vara uppmärksam på att det mål som först nämns för ämnet ensemble uppfylls. Detta innebär att varje elev under de två år han eller hon går på linjen skall spela i grupper av olika sammansättningar.

Under ensembles timmarna kan det också vara lämpligt att låta eleverna pröva på att leda gruppens musicerande. Såväl skrivna arrangemang som material för improvisation kan ligga till grund för sådana övningar.

Samverkan

I detta ämne blir det aktuellt att samverka med såväl musik-historisk orientering och allmän musiklära som rörelse. Instrumental- och sånglärare är självklara samarbetspartners. Det bör också finnas goda möjligheter till samverkan mellan elever från olika klasser. Parallelläggs ensemblespelet i årskurs 2 och den högre specialkursen, kan eleverna i dessa grupper bilda gemensamma ensembler. Väljer man annan organisationsmodell för årskurs 1 än den i kommentarerna först skisserade, vinner ensemblerksamheten på att även ensemble-tiden för årskurs 1 parallelläggs med de övrigas.

Eftersom det inom skolan kan finnas duktiga instrumenta-liste- och sångare även på andra linjer, kan det vara lämp-ligt att erbjuda även sådana elever att delta i de olika ensemblerna.

FRITT VALT MUSIKARBETE

Det fritt valda musikarbetet syftar till att ge eleverna möjlighet att inom skolans ram - vid sidan av arbetet i obligatoriska ämnen och tillvalsämnen - ytterligare odla sina musikintressen. Fritt valt musikarbete skall kunna vidga elevernas gemenskap utöver den egna klassen och årskursen. Det bör utformas så, att det engagerar eleverna för verksamheten i skolan och samhället.

Vill man utforma det fritt valda musikarbetet så, att det särskilt stärker grupp känslan och engagerar för verksamhet utanför skolan under årskurs 1, kan eleverna få i uppgift att ställa samman och genomföra program för olika grupper ute i samhället. Skolledningen eller eleverna själva knyter kontakter med t ex daghem, institutioner för utvecklingsstörda, andra skolor, pensionärshem, sjukhem, kyrkor eller andra institutioner med musikverksamhet. Eleverna delar upp sig i grupper och väljer vilka de vill göra sitt program för. En lärare fungerar som handledare, men flera kan kopplas in vid behov. Med detta sätt att arbeta kan fritt valt musikarbete koncentreras till en kortare period av läsåret under årskurs 1.

För att ge rimlig tid för skolledningen att organisera fritt valt musikarbete i årskurs 2, är det lämpligt att samla in elevernas önskemål om musikarbete redan under mitten av vårterminen i årskurs 1. Det underlättar planeringen, om man före terminens slut åtminstone preliminärt kan fastställa vilka av de önskade musikarbetena som det finns resurser att genomföra.

Nyttillkomna elever i årskurs 1 kan erbjudas samma aktiviteter, eventuellt med tillägg för ytterligare specialiteter tjänstgörande lärare kan erbjuda.

Några exempel på aktiviteter: instrumentbygge, jazzdans, inspelningsteknik, brukspiano, bruksgitarr, folkmusik, improvisation, vissång, ljudskapande, skapande i grupp och studium av harmonilära.

Vissa arbeten lämpar sig för någon form av redovisning inför klass eller grupp, under timme till förfogande eller annan tid för samling.

TIMMAR TILL FÖRFOGANDE

Beträffande timmar till förfogande ges föreskrifter och anvisningar i Läroplan för gymnasieskolan, Allmän del s 39-40.

Härutöver kan speciellt för musiklinjen följande tas upp:

- . Diskussioner med eleverna om syftena med utbildningen på musiklinjen.
- . Olika vägar för förberedande musikutbildning.
- . Olika yrkesroller med anknytning till musik.
- . Arbetsmarknadsprognoser för musikområdet.
- . Information från fackliga företrädare på musikområdet beträffande löne- och anställningsförhållanden.
- . Intervjuer med musiker, musikpedagoger m fl om deras respektive yrken.
- . Miljö- och säkerhetsfrågor samt ergonomiska frågor.

Bland miljö- och säkerhetsfrågor bör man ta upp och belysa t ex faror förknippade med el-instrument. Instrument och teknisk apparatur som säljs skall vara S-märkta.

Musiker arbetar vidare ofta under höga decibeltal. En audiolog kan inbjudas att ge synpunkter på detta.

Ergonomiska frågor, som här mest kommer att handla om spelställningar kan slutligen tas upp av rörelsepedagog eller ergonom.

Timme till förfogande-tid kan vidare upptas av föreläsningar av specialister inom områden där skolans personal saknar förutsättningar att informera.

Överhuvudtaget får lärare och elever vara uppmärksamma på vad som händer inom musiklivet i kommunen eller regionen och bjuda in grupper och enskilda som har kunskaper att förmedla.

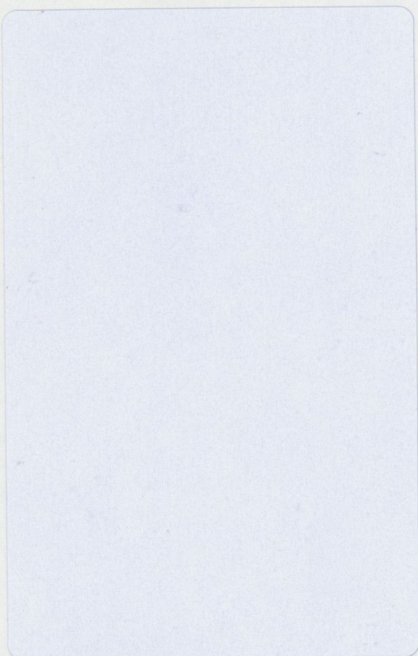
GÖTEBORGS
UNIVERSITETSBIKLIOTEK
BIBLIOTEKET I MÖLNDAL

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET

UTLÄNAS EJ

Supplement 94

48 medlemmar

Läroplan för gymnasieskolan

Lgy⁷⁰

II Supplement 94

 Liber
Utbildningsförlaget

ISBN 91